

OPBOUW



weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. h. pootlaan 242, alkmaar

adm.: merelhoven 273, capelle a.d. ijssel

PAAS-DRIELUIK

DOOR J. H. VEEFKIND — KROMMENIE

MARKUS

Het graf

En toen de sabbat voorbij was, kochten Maria van Magdala en Maria (de moeder) van Jacobus, en Salome specerijen om Hem te gaan zalven. En zeer vroeg op de eerste dag der week gingen zij naar het graf, toen de zon opging.

De steen

En zij zeiden tot elkander: Wie zal ons de steen afwentelen van de ingang van het graf? En toen zij opzagen, aanschouwden zij, dat de steen afgewenteld was; want hij was zeer groot.

De engel

En toen zij in het graf gegaan waren, zagen zij een jongeling zitten aan de rechterzijde, bekleed met een wit gewaad, en ontsteltenis beving haar. Hij zeide tot haar: Weest niet ontsteld. Jezus zoekt gij, de Nazarener, de gekruisigde.

De boodschap

Hij is opgewekt, Hij is hier niet; zie de plaats, waar zij Hem gelegd hadden. Maar gaat heen, zegt zijn discipelen en Petrus, dat Hij u voorgaat naar Galilea; daar zult gij Hem zien, gelijk Hij u gezegd heeft.

De terugkeer

En zij gingen naar buiten en vluchtten van het graf, want siddering en ontzetting hadden haar bevangen. En zij zeiden niemand iets, want zij waren bevreesd.

Een dode Jezus — daar zijn de vrouwen vol van: zijn lichaam moet gebalsemd worden en het graf is gesloten! Consternatie als ze een jongeman in het graf zien zitten, die haar herinnert aan de al te optimistische discipel: 'Al zouden allen aanstoot aan U nemen, ik zeker niet!' In paniek vluchten de vrouwen weg, houden haar mondje dicht.

Bange, zwijgende vriendinnen.

MATTHEÛS

Laat na de sabbat, tegen het aanbreken van de eerste dag der week, ging Maria van Magdala en de andere Maria het graf bezien.

En zie, er kwam een grote aardbeving, want een engel des Heren daalde uit de hemel neder en kwam nader, en hij wentelde de steen weg en zette zich daarop. Zijn uiterlijk was als een bliksem en zijn kleding wit als sneeuw.

En de bewakers werden door vrees voor hem bevangen en zij werden als doden. Doch de engel antwoordde en zeide tot de vrouwen: Weest gij niet bevreesd; want ik weet, dat gij Jezus zoekt, de gekruisigde.

Hij is hier niet, want Hij is opgewekt, gelijk Hij gezegd heeft; komt, ziet de plaats, waar Hij gelegen heeft. En gaat terstond op weg en zegt zijn discipelen, dat Hij is opgewekt uit de doden. En zie, Hij gaat u voor naar Galilea; daar zult gij Hem zien. Zie, ik heb het u gezegd.

En zij gingen terstond weg van het graf, met vrees en grote blijdschap en liepen haastig voort om het zijn discipelen te berichten. En zie, Jezus kwam haar tegemoet en zeide: Weest gegroet. Zij naderden Hem en grepen zijn voeten en zij aanbaden Hem. Toen zeide Jezus tot haar: Weest niet bevreesd. Gaat heen en bericht mijn broeders, dat zij naar Galilea gaan, en daar zullen zij Mij zien.

Het graf van Jezus — dat gaan de vrouwen bezien: maar ze krijgen een aardbeving te zien, een lege grafplaats, een vervulde belofte, een levende Jezus! De soldaten schrikken zich dood, als hemel en aarde gaan bewegen. Maar de vrouwen gaan blij op weg om het de discipelen te vertellen. Op die weg komen ze Jezus tegen en aanbidden Hem, de dood gewaande maar levende Vriend. *Blijde, aanbiddende vriendinnen.*

LUKAS

En op de sabbat rustten zij naar het gebod, maar op de eerste dag der week gingen zij reeds vroeg in de morgenstond met de specerijen, die zij gereed gemaakt hadden, naar het graf.

Zij vonden de steen van het graf gewenteld,

en toen zij er in gegaan waren, vonden zij het lichaam van de Here Jezus niet. En het geschiedde, terwijl zij daarover in verlegenheid waren, dat, zie, twee mannen in een blinkend gewaad bij haar stonden. En toen zij zeer verschrikt werden en haar aangezicht ter aarde neigden, zeiden dezen tot haar: Wat zoekt gij de levende bij de doden?

Hij is hier niet, maar Hij is opgewekt. Herinnert u, hoe Hij, toen Hij nog in Galilea was, tot u gesproken heeft, zeggend, dat de Zoon des mensen moest overgeleverd worden in de handen van zondige mensen en gekruisigd worden en ten derden dage opstaan. En zij herinnerden zich zijn woorden,

en teruggekeerd van het graf, boodschappen zij dit alles aan de elven en aan al de anderen. Dit waren dan Maria van Magdala, en Johanna, en Maria (de moeder) van Jacobus.

Haar liefde voor Jezus maakt de vrouwen dom: Jezus leeft toch? Ze herinneren zich zijn woorden en dat maakt getrouwe getuigen van haar. In het paradijs herinnerde de vrouw zich niet, op het paasfeest herinneren de vrouwen zich wel. Toen reikte de vrouw de man de dood, nu reiken de vrouwen de mannen het leven.

Liefhebbende, getuigende vriendinnen.

Binding aan personen

Een goede preek...

Wanneer u een goede preek hebt gehoord over een bepaald Schriftgedeelte, dan zult u dat gedeelte voortaan anders lezen dan tevoren. Neen, daarmee bedoel ik echt niet dat de preek de Schrift „verrijkt” heeft. Dat is nooit mogelijk. Maar het is wel zo, dat de preek de rijkdom van het Schriftwoord heeft laten zien, een rijkdom die er altijd al in lag. Daarom voel je ook steeds iets van zelfverwijt... Waarom heb ik dat vroeger niet gezien?

Hier hebben we wat ik een kenmerk van een goede preek zou willen noemen. Zo'n preek gaat van de Schrift uit en ze keert tot de Schrift terug. De konklusie is dan ook niet in de eerste plaats, dat de preek zo mooi is maar dat de Schrift zo rijk is. De preek laat een grote blijdschap over Gods Woord opkomen en een groot verlangen naar nadere en diepere kennis van de boodschap van de Bruidegom.

De man die de preek mocht houden doet eigenlijk denken aan de uitdrukking die Johannes de Doper voor zichzelf bezigt: de vriend van de bruidegom (Joh. 3:29), de man die van optreden en van terugtreden weet en die niet voor zichzelf aan het werk is. Ook valt hier te denken aan het woord van Paulus als hij zegt dat hij gearbeid heeft „om u als een reine maagd voor Christus te stellen” (2 Kor. 11:2). Een belangrijk werk, maar ook weer een werk dat zijn zin en doel niet heeft in de persoon van de apostel maar in de eer van de Bruidegom die zijn bruid ontvangt. Een goede preek heeft iets anoniems, omdat de naam van de prediker uit het geheel weer wegvalt. De hoorder rust niet in de prediker, ook niet in de preek als „prestatie-op-zich”, maar hij komt tot rust in het woord en de stem van de Bruidegom. In datgene wat blijft en krachtig is.

Zulk een prediking bewerkt — ik zei het al — een grote vreugde in Gods Woord en daarbij een élan dat voorwaarts gericht is, een verlangen om verder te komen en op te wassen in de genade en de kennis van onze Here Jezus Christus.

Averechts effect...

Als voorbeeld van zo'n goede preek zou ik weer willen noemen de bekende preek van Prof. Hol-

Kerkelijk Leven

werda over Psalm 139. Deze preek vertoont in bijzondere mate de kenmerken die ik boven noemde. Kijk, nu heb ik toch de naam van een mens genoemd! Dat is natuurlijk niet erg. We mogen de Here ook stellig danken voor hetgeen Hij ons in deze prediker gegeven heeft. Maar dan kan het ineens verkeerd gaan! Ja, Professor Holwerda, zo heb ik wel eens een oudere broeder horen verzuchten, ... Professor Holwerda, die kon het! Wat missen we hem! Zulke preken! Kom daar vandaag maar eens om...! Een weemoedig omzien. En daarbij de gedachte dat het sindsdien maar behelpen geworden is. Dat is vanuit onze menselijke overwegingen heel best te begrijpen. Toch moeten we wel zien dat de goede uitwerking van de prediking een draai heeft gemaakt van 180° en dat er zo een volslagen averechts effect is opgetreden.

De blijdschap in het blijvende Woord van God, het rechtstreekse doel van de prediking, ... ze is helemaal overschaduwde door een weemoedig omzien naar wat gewéést is. Het voorwaarts gericht élan heeft plaats moeten maken voor een achterom kijken in machteloosheid.

Het open zijn voor de toekomst is vervangen door de afgeslotenheid van de man die zich omkijkend behelpt in berusting. De prediker heeft de goede anonimiteit verloren waarover ik het boven had. Zijn naam is niet meer uit de gemeenschap van Bruidegom en bruid weg te krijgen. Een Rebekka, voor wie Izak alleen maar dierbaar kan zijn, omdat het Eliëzer was die hem haar heeft aangewezen (naar Gen. 24)! Wanneer we zó onze voorgangers eren, dan zal het nodig zijn dat we aan art. 26 NGB, dat gericht is tegen de roomse heiligenverering, een nieuwe en speciale toepassing geven en wel voor „inwendig gebruik”. Want als we zo spreken en denken over onze voorgangers, dan doen we „hetgeen zij nooit gedaan noch begeerd hebben, maar hebben het volstandig en volgens hun schuldige plicht verworpen...”. Zij hebben immers niet minder maar

Pastorale notities

Een niemand ontziende bestraffing

In de gemeente van Antiochië, waar met Paulus en Barnabas ook Petrus tegenwoordig was, kwamen op zekere dag enkele broeders uit Jeruzalem. Christen-joden die behoorden tot de partij van Jacobus, ijveraars voor de mozaïsche wet. Hun principe was, dat een christen-jood onder alle omstandigheden nog gehouden was de joodse wetten te blijven onderhouden.

Deze partijmensen namen het de joodse christenen in Antiochië kwalijk, dat ze met hun christenbroeders uit de heidenen zo maar tafelgemeenschap onderhielden, zonder daarbij acht te geven op de mozaïsche reinigingsvoorschriften en spijswetten en sabbatsonderhouding. Even goede vrienden met de christenbroeders van heidense afkomst, maar deze waren ten slotte onbesnedenen.

Ze vonden dat het daar in de gemeente van Antiochië maar al te vrij toeging. Een jood bleef toch te allen tijde een jood. Daarom hielden ze in Antiochië hun eigen tafel, waaraan in geen geval onbesnedenen mochten aanzitten. Petrus wist, zo goed als Paulus, dat de joodse wet in Christus haar vervulling had ontvangen. Dat een christen-jood daarom in

principe vrij was van de joodse wet en dus vrij mocht aanzitten met christenbroeders uit de heidenen. Zo was hij dan ook gewoon te doen in de gemeente. Maar nu de mannen van de Jacobus-richting gekomen waren, ging hij zich van die tafelgemeenschap terugtrekken. Mensenvrees en vrees voor prestigeverlies speelde hem parten. Tegen beter weten en eigen overtuiging in scheidde hij zich af, om ook apart te gaan eten. En anderen volgden zijn voorbeeld. Zelfs ook Barnabas.

In dit kritieke moment treedt Paulus met openbare bestraffing op. De eenheid van Christus kerk en de zuiverheid van het Evangelie stonden op het spel. Hij bestrafte Petrus openlijk. De Here redt hier zijn kerk, door aan Paulus getrouwmakende genade te geven.

Petrus werd een pilaar der kerk geacht. Maar de pilaar was hier aan het wankelen. Mensenvrees en dreigend prestigeverlies doen hem struikelen en veinzen. Dezelfde zwakheid en zonde, welke hem eens zijn Meester deden verloochenen.

Wat komen ook de groten in het koninkrijk Gods moeilijk van hun ellendigheden af. Wat kunnen mensenvrees en vrees voor prestige-verlies vooraanstaande ambtsdragers in de kerk parten spelen tot grote schade van de kerk. De Here make ons in alles getrouw!

B. Telder, Bilthoven

ook niet méér willen zijn dan „vriend van de bruidegom”. Hoe is het mogelijk, dat het goede werk van de prediker resulteert in een geesteshouding die de kracht wegzuigt... uit de klager zelf en uit zijn naaste omgeving! Het is alsof de duivel ermee speelt. Ik vrees, dat dat ook inderdaad het geval is!

Van „Koningen” terug naar „Richteren”?

Ik noemde Prof. Holwerda en had het over „een oudere broeder”. Dat zou even de indruk kunnen geven, dat we ons bezig houden met een verschijnsel in het verleden. Niets is minder waar! Ook heden en ook bij jongere mensen kan men dat averechtse afsluitingseffect soms opmerken. Dat heb ik zelf in het verleden wel meegemaakt en ik heb het ook wel van kollega's vernomen. Vaak is een verhuizing de gelegenheid waarbij het averechtse effect zich doet gelden. Men komt uit een grótere gemeente, waar vóller werd gezongen, mooier op het orgel gespeeld, rijker gepreekt, in niger samengeleefd. En dit goede verleden resulteert in een afslui-

tings-effekt! Als je zó een nieuwe gemeente binnenkomt, dan heb je al een belemmering ingebouwd waardoor je je niet thuis zult voelen.

Wat jammer toch! We behoeven helemaal niet te twifelen aan de kwaliteiten van die vorige gemeente of van die vroegere predikant! Maar waarom moest al dat goede zich uitwerken in dat machteloze achteromkijken?

Waarom werd het eigenlijke doel — blijdschap in God, een voorwaarts gericht élan, honger naar Gods Woord en naar de gemeenschap — helemaal niet bereikt? Moest „Eliëzer” dan méé verhuizen?

Men moet van deze houding verlost worden, wil men niet zichzelf en anderen ongelukkig maken.

Misschien is het wel zo, dat wij als „buitenverbanders” in bijzondere mate tegen dit verschijnsel te strijden hebben. Waarom? Omdat we zo veel zijn „kwijtgeraakt” (tussen aanhalingstekens!).

Wij mogen als kerken onderling het één en ander op nuttige wijze organiseren, maar het rusten in de organisatie is voorbij.

Op de regionale vergaderingen mogen wijze mannen samenko-

men, maar ze krijgen *niet* meer de „image” van een „wachterskollege op Sions muren”. Besluiten mogen genomen worden en nuttig zijn, maar ze bereiken *niet* meer de status van rustpunten.

De nadruk op het kerkverbandelijk-institutionele is minder geworden.

De dagen van de kerkelijke „Koningentijd” zijn voorbij.

Dat behoeft niet zo'n verlies te zijn, als we daardoor meer rechtstreeks en direkt voor Gods aangezicht komen te staan, als we echt en diep leren wat Luther met grote ernst zijn hoorders inprentte: Gij staat voor God, „coram Deo”, en er is geen Middelaar dan de Ene!

Maar als we niet geheel en niet werkelijk zijn vrij geworden, dan zal onze „hechtingsbehoefte” ander emplooi zoeken. En dan ligt het voor de hand om van de „Koningentijd” naar de „Richterentijd” (aanhalingstekens!) terug te

reizen. Dan komt de hechting aan de „Geestbegaafde persoon”, de éne dienaar die ons zo veel mocht geven. Dan komt de verschrikkelijke verheffing van de vriend van de bruidegom. En die hechting sluit ons af voor andere „vrienden”, voor nieuwe gemeenschappen. Er is dan vergeleken bij het verleden niets gewonnen — zie Richt. 8 : 22 evv.. Op een vermoeiende manier zal de ene hechting altijd weer de andere oproepen! En dat alles omdat we niet goed hebben leren luisteren naar een goede preek. Dat alles omdat we het bedoelde resultaat 180° hebben gedraaid.

Laten we bidden om goede preken. Maar niet minder om het goede Gode-welgevallige horen! Opdat de bruid met alle dankbaarheid voor de „Eliëzers” en hun arbeid zich toch hechten en binden mag aan de Bruidegom alleen!

Beide titels zijn uitspraken van de Joden in het proces tegen Jezus, die direct aan de kruisiging voorafgaan; respectievelijk naar het evangelie van Johannes en Mattheus.⁴⁾

In „Hy droech onse smerten” vindt een in de twee voorafgaande gedichten opgebouwde tegenstelling, de Joden tegenover „ik” Revius, een verrassende toepassing.

De Joden tekent Revius in „Wy en hebben geen coninck dan den keyser” in hun verhouding ten opzichte van God, nadat zij de „Sone Gods” hebben afgezworen. Naar recht zal God hen straffen en vergelden.

Wy en hebben geen coninck dan den Keyser

Ghy hebt den doren-struyck tot Coninck wtvercoren,
En my, des levens boom lichtveerdich afgesworen.

Den Keyser is u Heer, Gods Sone kedy niet;

T'is recht dat na u daet u wederom geschiet:

Het vier sal wt den stam der dorenen wtbreken

En sal de cederen op Libanon aensteken

Dan suldy seker sien (doch, leyder, al te laet!)

Wien ghy verheven hebt, en wien ghy hebt gehaet.

Het tweede gedicht tekent, tegen de donkere achtergrond van het lot der Joden, de sfeer van vertrouwelijkheid tussen God en Revius en de zijnen, hen wacht een hoopvoller toekomst. Het absolute karakter van de antithese tussen hen die Jezus verwerpen en degenen die Hem als hun Heiland erkennen, illustreert de dichter voor de woorden, die de Joden tot „verderf en schade” werden tot de zijne te maken. Die vloek wordt echter in de mond van een christen tot een gebed. „U bloet sy over my en mijn geslacht”, om de zonden weg te wassen en redding te brengen, „So sal der Joden vloek voor ons een segen zijn”.

Sijn bloet sy over ons ende onse kinderen

Het geen u vyant riep tot zijn verderf en schade

Dat roep ick tot u oock, ô heylant vol genade,

Maer tot mijn salicheyt, in vieriger aendacht;

U bloet zy over my en mijn geslacht.

U bloet sy over my, mijn sonden te versmoren,

En op mijn kinderen, om t'quaet haer aengeboren

Te wasschen, en haer siel te redden van gepijn.

Soo sal der Joden vloek voor ons een segen zijn.

Die tegenstelling, de Joden tegenover „ik” Revius, hanteert de dichter in zijn sonnet. Echter niet in de, oppervlakkig gezien, meest voor de hand liggende zin: „De Joden, die Jezus afzwoeren ten gunste van de Romeinse keizer (Johannes), of de Joden die, voor Pilatus de volle verantwoording voor Jezus dood op zich namen, hebben Hem vervolgens ook gekruisigd (of laten kruisigen) (Mattheus)”⁴⁾. Integendeel, geheel tegen de verwachting in zegt Revius: „Het zijn de Joden niet, die u kruisigden..., ik ben het...”

Hy droech onse smerten

T'en zijn de Joden niet, Heer Jesu, die u cruysten,

Noch die verradelijck u togen voort gericht,

Noch die versmadelijck u spogen int gesicht,

Noch die u knevelden, en stieten u vol puysten,

T'en sijn de crijchs-luy niet die met haer felle vuysten

Den rietstock hebben of den hamer opgelicht,

Of het vervloecte hout op Golgotha gesticht,

Of over uwen rock tsaem dobbelden en tuyschten:

Ick bent, ô Heer, ick bent die u dit heb gedaen,

Ick ben den swaren boom die u had overlaen,

Ick ben de taeye streng daermee ghy ginct gebonden,

De nagel, en de speer, de geessel die u sloegh,

De bloet-bedropen croon die uwen schedel droech:

Want dit is al geschiet, eylaes! om mijne sonden.

Bij nadere beschouwing volgt de dichter hier toch hetzelfde procedé als bij het vorige gedicht.

Dit keer maakt hij niet de (vloek) wóórden van de Joden tot de zijne, maar schrijft hij hun (mis)dáden tegen Jezus op zijn rekening.

Maar ook dit keer pakt het anders uit, tegenover de verharding der Joden, want de zonde der Joden (de reden van hun verwerping) is ten diepste niet de kruisiging van Jezus, maar hun verharding; hun weigering Hem alsnog als de Christus te erkennen, ... tegenover die verharding dus, staat het berouw van Revius. De Joden zullen voor hun verharding gestraft worden en Revius mag op vergeving rekenen.

A. VAN SCHIJNDEL — DEN HELDER

Hy droech onse smerten

Een korte beschouwing naar aanleiding van drie gedichten van Jacobus Revius, waarin er één centraal staat.

T'en zijn de Joden niet

— de wereld moet schrikken van zichzelf om in wanhoop troost te gaan zoeken bij God. *)

Het werk van de zeventiende-eeuwse dichter Revius (1586-1658) is nooit erg populair geweest, ook onder zijn tijdgenoten niet.

Ondanks de stilte rondom zijn dichtelijk werk, geniet deze dichter enige bekendheid, die niet in de laatste plaats te danken is aan het feit, dat zijn (in de titel genoemde) sonnet „Hy droech onse smerten”, tegenwoordig in vele bloemlezingen en boeken van de geschiedenis der letterkunde voorkomt.

Dat gedicht is als het ware een eigen leven gaan leiden, de leerboeken prijzen het aan als een schoolvoorbeeld voor de bouw van het sonnet en gebruiken het om er de barok-stijl aan te demonstreren.

Men karakteriseert het als een antithetisch gedicht en zegt dat er het typisch calvinistische schuldgevoel aan ten grondslag ligt.

Naar de strekking ziet men het, over het algemeen, als een zeer persoonlijke gevoelsuiting, die in piëtistische zin, de kruisiging van Jezus niet zozeer als een feitelijke gebeurtenis ziet, maar als een zich in het hart van ieder mens steeds herhalend proces (subjectivisme). Deze interpretatie lijkt het gedicht los te maken van de persoon Revius en van de rest van zijn dichtelijk werk.

In zijn bekenle dissertatie „De dichter Revius”, noemt dr W. A. P. Smit de eerste twee boeken van de Over-Ysselsche Sangen en Dichten, van de dominee-dichter Revius, „Het epos der Godsgeschiedenis”. Een geheel dus.¹⁾

In het bijzonder sprekend over het beroemde sonnet „Hy droech onse smerten” zegt hij o.m.: „Het verband geeft aan dit gedicht nog groter²⁾ kracht”. Wellicht loont het daarom de moeite aan dat „verband”, zij het in klein bestek, enige aandacht te besteden. Het gaat in dit geval om het reeds genoemde sonnet en de twee direct eraan voorafgaande³⁾ gedichten, nl.:

„Wy en hebben geen coninck dan den keyser” en „Sijn bloet sy over ons ende onse kinderen”.

*) Dr W. A. P. Smit, „De dichter Revius” (dissertatie, 1928) blz. 98.

1) Idem, blz. 97.

2) Idem, blz. 176.

3) „Over-Ysselsche Sangen en Dichten” Revius (1630), editie W. A. P. Smit, Het epos der Godsgeschiedenis, blz. 221 en 222.

4) Mattheus 27 : 25 ...Heel het volk antwoordde: Zijn bloed kome over ons en over onze kinderen.

Johannes 19 : 15c ...De opperpriesters antwoordden: We hebben geen Koning dan Cesar. (Canvert.)

Dus zou hij ook dit gedicht (met een variatie op de slotregel van het vorige) kunnen beëindigen met iets van triomf:

„Zo zal der Joden verharding ons tot een zegen, tot zondevergeving strekken”.

Daar (in: „Sijn bloet sy over ons...”) was het echter nog mogelijk wel de woorden van de Joden, maar niet hun bedoelingen zich eigen te maken. In „Hij droech onse smerten” is die mogelijkheid er niet, de gruwelen in de eerste acht regels (het octaaf) beschreven vonden werkelijk plaats, ... moesten gebeuren. Wat dat gebeuren noodzakelijk en onvermijdelijk maakte, weet Revius, zijn de zonden der gehele mensheid.

Dus ook de zijne.

Vandaar dat de dichter in de titel wel kan spreken van „onse” (smerten), maar als het op de schuldvraag aankomt, nog slechts van „ick”:

„Ick bent, ô Heer, ick bent...”

En zozeer is hij overweldigd door schuldgevoel, dat het hem niet genoeg is de schuld van de Joden op zich genomen te hebben; dan vereenzelvigd hij zich met de voorwerpen waarmee men zijn Heiland zo deed lijden. „Ik ben de zware balk waar u bijna onder bezweek, het knellende touw, de nagel, de neerstriemende gesel...”

En dan besluit hij met:

„Want dit is al geschiet, eylaes! om mijne sonden”.

Met andere woorden, de reden van Uw lijden, dat zijn mijn (onze) zonden. Het zijn de woorden van de profeet Jesaja (53: 4a en 5) in een „modern” dichterlijke conceptie.

„Nochtans, onze ziekten heeft hij op zich genomen en onze smarten gedragen... om onze overtredingen werd hij doorboord, om onze ongerechtigheden verbrijzeld; de straf die ons vrede aanbrengt was op Hem, en door Zijn striemen is ons genezing geworden”.

Over het hier besproken sonnet is al veel geschreven en meestal werd het accent gelegd op de persoonlijke geloofs- en gevoelsuiting die het bevat. Zonder daar iets vanaf te doen valt hier de nadruk op de prediking die ervan uitgaat.

„Want, hoe evident voor ons de afstand mag zijn tussen didactiek (leerdicht) en lyriek (gevoelsuiting), een afstand die voor velen wellicht de vorm aanneemt van een onoverbrugbare kloof tussen onbezielde rijmwerk en bezielde poëzie — het is met dat al de vraag of Revius zelf dat onderscheid zou erkennen”.⁵⁾

Men zegt immers dat Revius vóór alles zieleherder was. Ook in dit gedicht is dat zo; dominee-dichter, barok-dichter Revius wil zijn lezers de schrik van hun leven bezorgen (een heilzame schrik), vandaar dat hij hen met zo’n onverwachte schokkende bewering op de huid valt:

„Het zijn de Joden niet!”

Wie dan wel?

De spanning door het uitblijvende antwoord, wordt nog opgevoerd door de ontkenningen (vers 2 t/m 8), die de eerste bewering versterken, maar ook een specificatie, een nauwkeurige rolverdeling bevatten van de kruisiging, waarvoor men de Joden verantwoordelijk weet.

Revius sleept zijn lezers mee door de poel van lijden, die Jezus, wegens het dragen van „onse smerten” doormaakte. En het is zijn bedoeling dat die lezer, met hem, tot het inzicht zal komen, in het sextet (de laatste zes regels, verzen) vervat.

Het waren de Joden wel (een korte nabeschouwing)

Van een bepaalde uitspraak kan men de bedoeling meestal beter begrijpen, als men wat meer bekend is met de omstandigheden, waarin die uitspraak gedaan werd.

Zo is het ook met het eerste vers van „Hij droech onse smerten”, dat zegt dat het de Joden niet zijn, die Jezus kruisigden. Men denkt wel eens dat Revius de waarheid geweld aandoet, omdat zijn woorden niet overeen zouden komen met de inhoud van Handelingen 2. Petrus wijst daar immers zonder meer de Joden (te Jeruzalem woonachtig) als de schuldigen aan. Maar hier heeft de dichter de schijn tegen zich. Aan de hand van enkele feiten en uitspraken, die met de geschiedenis van de Joden te maken hebben, is het wellicht mogelijk een beter inzicht te verkrijgen.

De kerk nam aanvankelijk ten opzichte van de Joden een onzekere houding aan, maar al spoedig zag men in het jodendom een rivaal; men bestreed elkaar de ware voortzetting van de oudtestamentische kerk te zijn.

De houding van uitgesproken jodenhaat, uitte zich bij de „hogere clerus” in allerlei uitspraken betreffende de Joden en drong pas in de elfde eeuw door tot het lagere volk.

De christelijke leer schiep de mythe van de diabolische jood, voorgesteld als de belager van de christelijke maatschappij en veroorzaker van rampen, oorlogen en ziekten. Onder medewerking van de lagere geestelijkheid ontstond (daaruit) een half kettens volksgeloof. De Joden werden beschuldigd van rituele moord, hostie schending, satansdienst, tovenarij en andere ongerijmdheden.

Uitbarstingen van jodenhaat naar aanleiding van rampen e.d. leidden tot onmenselijk wrede vervolgingen, die soms tot gevolg hadden dat

⁵⁾ Dr L. Strengtholt, „Bloemen in Gethsemane” (1976), blz. 79.

Jerusalem, mijn vaderstad!

Vrienden maakten mij attent op lied 265 uit het Liedboek voor de Kerken. Dat is een zestiende eeuws Engels lied, herdicht door ds W. Barnard, de bekende predikant uit Rozendaal bij Velp; als dichter bekend onder de naam Guillaume van der Graft. De melodie is die van een simpel Engels volkslied, in de zeskwartsmaat. De tekst is allerm minst simpel. De tekst is zo aangrijpend, dat u hem ook moet lezen. Al lezende volgen wel wat opmerkingen. Om u te dienen. Daarbij hoop ik aan te tonen, hoe zeer dit lied verbonden is aan de Schrift. Want dit gelukkige verschijnsel komt in het Liedboek heel dikwijls voor: dat de gegevens uit de Bijbel letterlijk en historisch en als uit Gods hand aanvaard worden. Deze opmerking gaat vooraf, ten overstaan van die broeders en zusters, die met het Liedboek voor de Kerken nog niet zo vertrouwd zijn.

Telkens zullen de coupletten worden onderbroken door enig commentaar. Laat het u niet verdrieten. De voetnoten geven de bijbelplaatsen aan. De ene lezer eist bronvermelding — de andere legt een artikel terzijde als het doorspekt is met verwijzingen. Daarom dit compromis.¹⁾ En nu volgen de eerste 3 coupletten.

Jerusalem, mijn vaderstad, mijn moederhuis, wanneer zal ik u zien zo als ge zijt, de bruid van onze Heer? — Daar is geen pijn en geen verdriet, geen afgunst en geen nijd, en angst en armoe zijn er niet maar altijd vrolijkheid. — Daar is geen zon, daar is geen maan, geen mist, geen duisternis, maar 't licht komt van de troon vandaan waar de Messias is.

In Jerusalem staat het „huis Mijns Vaders” met zijn vele woningen.²⁾ En aangezien vader nooit alleen woont is dat huis ook „mijn moederhuis”. Want Jerusalem, zegt Paulus, is ons aller moeder.³⁾ De bruid is de vrouw van het Lam,⁴⁾ voor Hem versierd.⁵⁾ Zo is Jerusalem de

velen zich, in uiterste nood, de christelijkeoop lieten bedienen. Als zij in beter tijden, of in het geheim daarop terugkwamen sprak men van „Christus opnieuw kruisigen”.⁶⁾

Paus Innocentius III vaardigde in 1215 vergaande maatregelen uit, om de Joden in „eeuwige slavernij te houden”.

Luther, die de Joden aanvankelijk goed gezind was, schreef op latere leeftijd, verbitterd vanwege de onbekeerlijk gebleken Joden, zijn boek: „Van de Joden en hun leugens” (1543). Hij adviseert daarin tot niet mis te verstane maatregelen „om te worden bevrijd van deze ondraaglijke duivelse last, de Joden”.

Calvijn, die de vriend der Joden genoemd wordt, schrijft in zijn „Instituut” (1536), 2e Boek, Hoofdstuk 10: „Sommige wederdopers (ook Servet) spreken minachtend over de Joden als over kudden zwijnen die de Heer op deze aarde heeft vetgemest, zonder enige hoop op hemelse onsterfelijkheid”.

In een van Revius’ gedichten, getiteld „Verloren water”, heet het dat het dopen van een jood gelijk staat aan het vermorsen van kostbaar water. De Revius-kenner Stapelkamp⁷⁾ zegt dat hier geen directe jodenhaat uit blijkt, maar dat de dichter hier blijkbaar een algemeen erkent feit naar voren brengt en zich dus bij de publieke opinie aansluit.

Uit deze, gezien het voorhanden materiaal, summiere opsomming mag wellicht afgeleid worden dat Revius niet de Schriften weerspreekt, maar de gevestigde mening, dat „de Joden” (het Christus vijandige jodendom van na het N.T.), voor de kruisdood van Jezus verantwoordelijk moeten worden gehouden.

Behalve de historische achtergrond, geeft ook het gedicht zelf steun aan deze interpretatie. Revius beweert immers niet, dat het de Joden niet wáren, die Jezus kruisigden (het waren de Joden, toen in Jeruzalem, niet...).

Hij zegt: „Het zijn de Joden niet,...”. Dat wil zeggen de Joden in het algemeen, het jodendom van na het Nieuwe Testament.

Nu blijft nog de tegenwerping, dat in dat „jodendom” de Joden, die toen in Jeruzalem waren, begrepen zijn. Maar Revius spreekt hier als dichter (veroorlooft zich een dichterlijke vrijheid), weinig kon hij toch vermoeden wat het nageslacht bij een ontboezeming van hem, de bijbelvaste calvinist, bedenken zou.

⁶⁾ Vergelijk Hebr. 6: 5 en 6.

⁷⁾ Chr. Stapelkamp, „Revius-studiën” (1952), blz. 17.

stad van ons hart waar onze schat is daar is ons hart.⁶⁾ Daar zal geen rouw meer zijn, geen moeite, geen verdriet.⁷⁾ God zal alle tranen afwissen.⁸⁾ Zon en maan zijn niet meer nodig, want de heerlijkheid Gods verlicht Jerusaleem.⁹⁾ En er heerst een vreugde, zoals geen oog gezien en geen oor gehoord heeft.¹⁰⁾ Er zal ook geen nacht zijn.¹¹⁾

En zeker is geen ziekte daar, geen ongeluk, geen dood, geen boze duivel, geen gevaar en geen gebrek aan brood. — God geve mij, Jerusaleem, dat ik eens op een dag een pelgrim aan uw poorten ben en dat ik binnen mag.

Zij zullen niet hongeren of dorsten.¹²⁾ Niemand zal zeggen: ik ben ziek.¹³⁾ Maar niemand die gruwelen doet zal binnengaan.¹⁴⁾ Geen vervloeking zal er zijn.¹⁵⁾ Wel plaats voor zachtmoedigen, nederigen, pelgrims. De verloren zoon was een pelgrim, een zwerver, een trekker; zijn wij allen geen verloren zonen?¹⁶⁾

Daar zijn de muren transparant, de deuren parelmoer, de sterke plaatsen diamant, zilver en goud de vloer. — De huizen zijn er van ivoor met vensters van kristal, o mocht ik maar die deuren door, dan wist ik alles al! — De heiligen staan in het licht en kijken honderd uit van aangezicht tot aangezicht met God en met zijn bruid.

De fonkeling van kristal, de fundamenteën met edelstenen en de straten van goud vindt u in de Openbaring.¹⁷⁾ De heiligen mogen Gods aangezicht zien.¹⁸⁾ Ze zullen hun ogen uitkijken. Want God is hun licht.¹⁹⁾

Jerusaleem, die grote stad, mijn God was ik er maar op 't vrolijk heilig huwelijk een van de gasten daar. — Want hier is alles zo vermengd met gal en bitterheid, geluk wordt altijd weer gekrenkt, hoe nijpen schuld en spijt!

Wie zou niet graag genodigd zijn tot de bruiloft des Lams?²⁰⁾ „Op aarde was, als ijdel glas, uw blijdschap licht om schenden; maar eenmaal kan de vreugde van de bruiloft nimmer enden”, zong Gezelle. En „die grote stad” vindt u gebruikt voor Nineveh; ook vertaald met „stad Gods”.

Maar daar is leven een en al verrukking en plezier en duizend jaren zijn er als de dag van gisteren hier. — De stroom des levens vloeit maar aan, de straten in en uit, waarlangs de hoge bomen staan, het groene levenskruid. — En engelen zitten op een rij als vogels in een boom, de vreugde gaat er nooit voorbij, het is als in een droom.

Duizend jaren zijn bij de Heer als een dag, zei Petrus; als de dag van gisteren, zei Mozes.²¹⁾ Het water des levens vloeit uit Gods troon, besproeit de bomen, die elke maand hun vruchten geven met geneeskrachtige bladeren.²²⁾ (Zie ook naar psalm 1.) Het beeld, dat de Schrift over het nieuwe Jerusaleem geeft, gaat boven elke denkbare realiteit uit. De Openbaringen vormen geen program — maar een reeks visioenen, droomverhalen. De zaligheid is „niet af te meten”.

Daar groeit het graan, daar rijpt de wijn voor iedereen te geef als nectaren als ambrosijn waarvan men eeuwig leeft. — David is daar met harp en al, koormeester van de stad, Maria, denkend aan de stal, zingt het magnificat; — Simeon heft zijn lofzang aan, Mirjam en Hanna zijn bij alle vrolijkheid vooraan met trom en tamboerijn.

Kopen zonder geld, zei Jesaja.²³⁾ En wijn wordt daar gedronken.²⁴⁾ De dichter grijpt naar de godenspijs en -drank uit de Griekse mythologie; onze taal is hem te arm. God is geen God van doden — maar van levenden.²⁵⁾ Abraham bij voorbeeld is in mijn vaderstad te vinden.²⁶⁾ David ook, die de 150 psalmen op zijn naam heeft staan; hij staat boven al zijn opperzangmeesters. „Magnificat” is het beginwoord van „Mijn ziel maakt groot de Heer”.²⁷⁾ Simeon's ogen hebben Gods zaligheid gezien.²⁸⁾ Mirjam voerde met de tamboerijn de reidans aan bij de Rode Zee.²⁹⁾ Hanna's lofzang stond model voor de lofzang van Maria.³⁰⁾

Te Deum zingt Ambrosius en alle vaders mee, Johannes en Gregorius zingen laudamus te. — En Luther zingt er als een zwaan en Bach, de grote Bach, die mag de maat der engelen slaan de lieve lange dag. — De negers met hun loftrumpet, de joden met hun ster, wie arm is, achteropgezet, de vromen van oudsher, — van alle kanten komen zij de lange lanen door, het is een eindeloze rij, de kinderen gaan voor.

Het Te Deum (Grote God, wij loven U) is de allerbekendste Ambrosiaanse lofzang. Gregorius I heeft 1400 jaar geleden de kerkmuziek ontwikkeld en geordend; een nieuwtestamentische David. Johannes — ach, wie heeft hem behalve „de lofzang” ooit horen zingen? — hoort hier bij: hij was een dichter en de geliefde vriend van de Heiland. Laudamus Te = laten wij U lofprijzen.

Lutherse kerktorens dragen een zwaan in plaats van een haan. Waarom? Toen Johannes Huss op de brandstapel kwam moet hij tegen zijn beulen gezegd hebben: jullie gaat een gans braden — maar straks krijg je met een zwaan te doen! In Luther werd later die zwaan gezien.

Vandaar die zwaan op de kerktoeren aan de Burgwal te Kampen. Van zwanen wordt door de mythologie beweerd, dat zij zingen als zij gaan sterven. „Gelijk als de witte zwanen zingen op haar levenspad...”, zongen onze vaders. Mythologie en Bijbel zijn soms verweven. Houdt u ze maar goed uit elkaar. Maar Luther heeft inderdaad gezongen — voor zijn leven! En dan Bach — mag hij de grote Bach zijn? Toen Schumann zijn graf zocht, zei de doodgraver verontschuldigend: er zijn hier zó veel van die naam begraven. Maar vandaag kent de hele wereld J. S. Bach. Laat hij de engelenzang maar mogen leiden; dan loopt dat perfect.

De trompet is instrument bij uitstek van de jazzmuziek der verdrukte negers; maar de lof-trompet, dat is nog meer dan muziek; denk eens aan de spirituals, geestelijke liederen bij uitstek. Wie denkt nu niet aan Louis Armstrong? Aan Nat King Cole?

En de Joden, och arme, droegen voor hun vernietiging een gele ster. Een doodsteken? Helemaal niet: Bileam³¹⁾ had van het Jodenkind Jezus al geprofeteerd: dat in Jacob een ster zou opgaan. En Zacharias bevestigde dat met „de Opgang uit de hoogte”.³²⁾

Vele laatsten zullen de eersten zijn. Jerusaleem heeft twaalf poorten: staat naar alle kanten open. De verdrevenen worden van alle kanten, van het uiterste der aarde, vergaderd.³³⁾

Jerusaleem, mijn vaderhuis, mijn moederstad, wanneer zal ik u zien? Wij zijn op reis naar u en naar de Heer!

En daarom: wat is het vooruitzicht schoon! Hoe lieflijk zijn de vele woningen in het vaderhuis. Mijn ziel is begerig naar de voorhoven des Heeren. Ik bezwijk letterlijk van verlangen. Gelukkig mens, die uit deze beloften leeft en daar vandaag al een voorproef van smaakt, in de kerkelijke samenkomst.³⁴⁾

Zo'n lied is toch de prijs van het hele Liedboek waard? Tot weerziens dan in Jerusaleem.

1) Dit compromis (de voetnoten op een hoop geveegd) doet u natuurlijk denken aan de bakker, die voor vrienden en magen een krentebroodfeest organiseerde. Toen het zo ver was, bleken de krenten in het krentebrood vergeten te zijn. Daarom zette de bakker de fles met krenten maar op tafel. — 2) Joh. 14:2 — 3) Galaten 4:26 — 4) Openb. 21:9 — 5) Op. 21:2 — 6) Luc. 12:34 — 7) Op. 21:4 — 8) Jes. 25:8; Op. 7:17; 21:4 — 9) Op. 21:23 — 10) Op. 19:7; 1 Cor. 2:9 — 11) Op. 21:25 — 12) Op. 7:16 — 13) Jes. 33:24 — 14) Op. 21:8 — 15) id. 22:3 — 16) Luc. 15 — 17) Op. 21:18, 21 — 18) Op. 22:4 — 19) Op. 21:23 — 20) Op. 19:7 — 21) 2 Petr. 3:8; Ps. 90 — 22) Op. 22:1, 2 — 23) Jes. 55:1 — 24) Joh. 2 en Matt. 26:29 — 25) Luc. 20:38 — 26) Luc. 16 — 27) Luc. 1:46 — 28) Luc. 2:29 — 29) Ex. 15:20 — 30) 1 Sam. 2:1 — 31) Num. 24:17 — 32) Luc. 1:78 — 33) Jes. 56:8; Ps. 147:2 — 34) Psalm 84:3, 13.

Tot ziens in DRONTEN!!

Gister — zondagavond — belde een lid van de commissie voor onze „Ontmoetingsdag” mij op en deed mij de verpletterende mededeling dat de „Veluwehal” in Barneveld die morgen volledig door een brand was verwoest! Ik was een moment verbijsterd. Maar ook niet meer dan een moment. Want hij deelde me tegelijk mee dat onze „dag” toch kon doorgaan! Want hij en nog een actief medelid van de commissie hadden direct contact opgenomen met de directie van het grote congrescentrum „de Meerpaal” in Dronten — En, o, wonder! dat was voor zaterdag 16 april beschikbaar! Inderdaad een wonderlijke redding uit de nood. 's Avonds heb ik in het nieuws op de T.V. de brand gezien. Het was ontzettend.

De Meerpaal heeft alle accommodatie die de Veluwehal ook had!

Vandaag — maandag — en morgen, worden met de directie van de Meerpaal alle mogelijke voorbereidingen getroffen die nodig zijn om in Dronten alles goed te regelen. Met de drukkerij van „Opbouw” is afgesproken dat daaraan woensdagmorgen een nader bericht zal worden afgegeven. Dan kon het nog in het nummer van deze week worden opgenomen! U zult het dan net zo gauw lezen als ik. We hebben nu wel zeer concreet ondervonden dat de mens wikt; maar dat God beschikt. En dat het niet zinloos is bij alles wat we op touw zetten te zeggen: Deo volente: zo God wil. We leven mee met de mensen in Barneveld die zo uiterst hun best hebben gedaan om ons een goed onthaal te bezorgen en nu bij de reünes van hun prachtige hal staan. Maar we zijn toch tegelijk ook dankbaar dat onze „dag” — zo de HEERE wil — toch zal doorgaan.

Tot ziens — nu in „Dronten”!

De christelijke vrijheid (2)

Onze christelijke vrijheid bestaat in vrijheid van de wet en van alle wetswerken als middelen tot de zaligheid, zo zagen we in ons vorige artikel. Want we worden door het geloof alleen behouden. Luther en Calvijn spreken in dit opzicht de Schrift volkomen eenstemmig na.

Dat goede werken niettemin door God geboden zijn, vinden we bij beiden met grote nadruk gesteld. In het tweede deel van zijn tractaat over de christelijke vrijheid gaat Luther die mensen beantwoorden, die zich over het eerste deel geërgerd hebben en vragen, waarom ze nog goede werken zullen doen als het geloof toch alles is? en daarom voorstellen nu maar niets te doen.

Nein, lieber Mensch, nicht also, zegt Luther.

Want hier op aarde heeft de christen zijn lichaam, dat hij moet regeren en hij moet hier met de mensen omgaan. En zo krijgen we te doen met de goede werken. In verband hiermee gaat Luther nu de stelling uitwerken dat de christen, die door het geloof een vrije heer over alles is en aan niemand onderdanig tegelijk een dienstbare knecht is en aan ieder onderworpen. Als vrije heeft hij niets te doen, als knecht moet hij allerlei doen.

Op de vraag hoe dit nu precies zit antwoordt Luther dat het lichaam geregeerd en geoefend moet worden om aan de innerlijke mens en aan het geloof gelijkvormig te worden. Hij verwijst hiervoor naar het bekende zevende hoofdstuk van de brief aan de Romeinen en naar Gal. 5:24, waar sprake is van de kruisiging van het vlees met zijn hartstochten en begeerten. Maar terwijl hij dit nader uitwerkt blijft de gerechtigheid door-het-geloof-alleen recht overeind staan. We hebben niets te doen om vroom te worden. Geen enkel werk komt in de plaats van het geloof.

De christen moet echter bezig zijn, hij kan geen ledigganger zijn. Dat was Adam in het paradijs ook niet. God liet hem de hof planten, bouwen en bewaren. Daarom moet ook de christen, die door het geloof in het paradijs gezet is (!) goede werken doen. Dit is bij Luther ook in zijn andere werken een telkens terugkerend motief: de christen moet werkzaam zijn, zoals God de grote Werker in deze wereld is. Maar de christen doet alles uit vrije liefde, enkel om God te behagen, nooit om iets te verdienen. Hierop legt de

Hervormer steeds weer alle nadruk.

De eerste taak van de christen bestaat dus in het regeren van zijn eigen lichaam, maar daarnaast leeft hij onder de mensen, met wie hij moet omgaan. Ook dat vraagt goede werken van hem. Wanneer Luther dit verder gaat uitwerken krijgt zijn taal soms dichterlijke trekken, want nu gaat hij spreken over de liefde, waarin de christen de naaste heeft te dienen. Geheel vrij door het geloof maakt hij zich tot dienaar van de naaste om hem te helpen en met hem te handelen zoals God door Christus met hem gehandeld heeft. Wie iets wil weten over de echte, ware, christelijke medemenselijkheid kan bij Luther terecht! Ik wil voor mijn naaste een christen worden zoals Christus voor mij geworden is en niets meer doen dan wat ik nu zie dat voor hem nodig, nuttig en zalig is, daar ik toch door mijn geloof van alle dingen voldoende heb, schrijft hij. Zie, zo vloeit uit het geloof de liefde en lust tot God en uit de liefde een vrij, gewillig en blij leven, om de naaste om niet te dienen.

Hij besluit zijn geschrift met te zeggen dat een christen niet in zichzelf leeft maar in Christus en zijn naaste; in Christus door het geloof, in de naaste door de liefde! Zie, dat is de rechte, geestelijke, christelijke vrijheid, die het hart vrij maakt van alle zonden, wetten en geboden, die alle andere vrijheid te boven gaat, zoals de hemel de aarde. Dit geve ons God, dat wij deze vrijheid recht verstaan en behouden. Amen.

Calvijn spreekt niet anders.

Ook hij weet van mensen, die met een beroep op de christelijke vrijheid „alle gehoorzaamheid” van zich werpen of ook er verontwaardigd over zijn, omdat zij menen dat door deze vrijheid „alle matigheid, orde en onderscheid der dingen weggenomen wordt”.¹⁾ Maar moeten wij daarom de christelijke vrijheid vaarwel zeggen, vraagt hij, om zo de kans van dergelijke gevaren af te snijden? Op deze vraag antwoordt hij met een zeer beslist neen, want, zo betoogt hij, waar zij niet gekend wordt, wordt noch Christus, noch de waarheid van het evangelie, noch de inwendige vrede der ziel recht gekend. Wel wil hij ingaan tegen de ongerijmde tegenwerpingen, die uit het uiteenzetten van

de christelijke vrijheid plegen te ontstaan.

Met nadruk wijst hij er — in de Institutie — nog steeds — dan op dat bij de gelovigen de goede werken gedaan worden niet uit angst voor het oordeel der wet, maar in gehoorzaamheid aan Gods wil „uit eigen beweging”, uit het geloof, in kinderlijk vertrouwen op hun „goedertieren Vader”. In dit God dienen uit kinderlijke liefde ziet Calvijn nu het tweede deel van de christelijke vrijheid gelegen²⁾ — zie voor het eerste deel ons vorige artikel. Dit tweede deel berust op het eerste! Treffend is de overeenkomst met Luther als het om het aanwijzen van het motief tot goede werken gaat: uit het geloof, uit vrije beweging, uit vrije liefde. Bij beide wordt dit dan behalve op God ook direct op de mensen betrokken. Van Luther zagen we dit reeds, Calvijn doet het niet minder. Hier valt te wijzen op zijn verklaring van Gal. 1:13: Want gij zijt geroepen, broeders, om vrij te zijn; (gebruikt) echter deze vrijheid niet als een aanleiding voor het vlees, maar dient elkan- der door de liefde. Want de gehele wet is in een woord vervuld, in dit: gij zult uw naaste liefhebben als uzelf.

Paulus zegt hier, aldus Calvijn, dat de vrijheid door de liefde geregeerd moet worden, opdat zij niet tot vraag en dartelmisbruik uitbreke. Onder de naaste worden alle mensen begrepen, want de natuur, die wij allen gemeen hebben, verenigt ons en voornamelijk moet het beeld Gods een heilige band der eenheid wezen. Zo fundeert Calvijn de „medemenselijkheid” en hun wil daarbij van onderscheid tussen „vriend en vijand” niet weten.

Natuurlijk gaat de liefde tot God voorop, maar God is onzienlijk. Daarom legt Paulus in vers 13 alle nadruk op de liefde tot de naaste, zo betoogt Calvijn. Zo wil dan God een proef onzer genegenheid tot Zich nemen uit de broederlijke liefde, die Hij ons onderling beveelt. God is onzienlijk, „doch Hij stelt Zich ons voor in de broeders, en eischt in hun persoon wat men Hem schuldig is.” We ontmoeten God in de naaste... deze moderne zegswijze kan men in de juiste zin reeds bij Calvijn vinden!

In de Institutie werkt Calvijn de liefde tot de naaste verder uit in het rekening houden met de zwakke broeders, om wier wil wij wel het een en ander soms moeten laten, hoewel wij ons er in ons geweten anders gerechtigd toe achten, met name als het „middelmatige zaken” betreft als vlees eten en dergelijke. Dat behoort tot het derde stuk van de christelijke vrijheid!³⁾

Met het in dit en in het vorige artikel gezegde gaf ik enkele hoofdmomenten uit het spreken van de beide grote Reformatoren over de christelijke vrijheid weer. Ik ben mij ervan bewust verre van volledig te zijn geweest, maar hoop toch het wezenlijke getroffen te hebben. Wanneer de kerken der Reformatie beter naar dit onderwijs geluisterd hadden, zouden er minder moeilijkheden en twisten zijn geweest. Ook voor ons in onze situatie is hun onderwijs actueel en wel in hoge mate. Dat is niet verwonderlijk, want zij spreken op eenvoudige, maar zeer krachtige wijze de Schriften na en die zijn altijd actueel voor de kerk van Christus. Wanneer ook wij alleen bedenken wat tot elkaars nut en zaligheid dient (Luther) en onze vrijheid door de liefde tot de naaste laten regeren en ons overal toeleggen op de liefde en letten op de stichting van de naaste (Calvijn), dan is de weg gebaad om samen verder te komen in de vragen van onze tijd. Wel moet daarbij bedacht worden wat Calvijn zegt, dat zoals onze vrijheid aan de liefde moet onderworpen worden, zo op haar beurt de liefde moet staan onder de zuiverheid van het geloof.⁴⁾ Met andere woorden: met Gods duidelijk geopenbaarde wil mogen we het niet op een akkoord gooien. En dit brengt ons als vanzelf tot de vraag welk verband er is tussen onze vrijheid en Gods wet als ordening van het christelijke leven. Maar daarover in een slotartikel.

⁴⁾ Institutie, III, XIX, 13.

J. MEULINK — ENSCHEDE

Kerk en Politiek

Een politiek advies?

Door enkele lezers is mij gevraagd, of ik zou willen schrijven over onze politieke keus bij de a.s. verkiezingen. Hoewel ik mijn beroep in de politiek gevonden heb, meen ik aan dit verzoek toch niet te moeten voldoen.

Daar wordt bij de lezers van Opbouw over die politieke keus verschillend gedacht. Vermoedelijk zijn er ook verscheiden, die nog niet weten op wie ze hun stem zullen uitbrengen.

Al is het blad Opbouw allerm minst een kansel, toch lijkt het me niet verstandig door politieke discussies de mogelijkheid te openen, dat er tussen kerkleden verwijdering komt. Daarvan heb-

²⁾ Institutie, III, XIX, 4 en 5.

³⁾ Institutie, III, XIX, 7-12.

¹⁾ Institutie, III, XIX, 2.

ben we in het verleden al genoeg ellende gezien.

We hebben op 25 mei a.s. ieder onze eigen verantwoordelijkheid. Natuurlijk zal in de toekomst in Opbouw ook wel over politieke vragen worden geschreven, maar dan bij voorkeur niet aan de vooravond van nationale verkiezingen, wat mij betreft. Zo gemakkelijk kunnen daaruit onbedoelde conclusies worden getrokken.

Wanneer ik dan nu toch over de politiek schrijf heb ik een onderwerp gekozen, waarin bezwaarlijk stellingname voor of tegen een bepaalde partij gelezen kan worden.

De kerk heilsinstituut ?

Daar is een tijd geweest, dat de prediking zich in hoofdzaak beperkte tot „het ene nodige”, de boodschap voor het persoonlijke heil.

Hoe belangrijk ook de vraag is hoe wij zalig worden, daartoe mogen we ons niet beperken. Daartoe mag ook de prediking in de kerk zich niet beperken.

Later is daar verandering in gekomen. Toen men meer de nadruk ging leggen op het koningschap van Jezus Christus over heel de wereld, leidde dat er toe, dat ook in de prediking meer gesproken werd over de roeping van de christen op elk terrein van het leven.

Dat was terecht. De kerk is meer dan alleen maar heilsinstituut. Jezus zegt in Matth. 28:19: „en leert hen onderhouden al wat Ik u bevolen heb.”

De kerk heeft heel het Woord van God te prediken en dat Woord spreekt ook over maatschappelijke en politieke verhoudingen. Gods Woord leert ons hoe wij wandelen moeten in heel ons leven, in alle verhoudingen.

Horizontalistische prediking

Na de tweede wereldoorlog is men helaas tot een ander uiterste doorgeslagen door eenzijdig de nadruk te leggen op onze roeping in het politieke en maatschappelijke leven. Vooral in kringen, waar men vroeger niet wilde weten van politiek op de kansel is het nu al politiek wat de klok slaat.

Over de persoonlijke verhouding tot God wordt niet of nauwelijks gesproken.

Men krijgt horizontalistisch ingestelde preken te horen over politieke vraagstukken. Verteld wordt, dat een christen tegen de atoombom moet zijn, tegen de Nato, anti-kapitalistisch en pro-socialistisch, tegen de ondernemingswijze produktie, tegen de particuliere eigendom, pacifistisch, tegen Zuid-Afrika en voor Angola.

En zo zijn er nog vele andere zaken te noemen.

De arme kerkganger krijgt stenen voor brood. Immers een prediking, die niet uitgaat van de rechtvaardiging door het geloof in het verzoenen/d lijden en sterven van onze Heiland is ijdel, waardeloos.

De preek is dan niet veel meer dan een humanistisch verhaal voor mensen, die van goeden wile zijn.

Het is dan ook geen wonder, dat vele jeugdigen zich daarom meer aangetrokken voelen door groeperingen als Youth for Christ en de Navigators, omdat daar, al is het soms met enige eenzijdigheid, toch de persoonlijke heilsboodschap gebracht wordt.

In de Vrijgemaakte Kerken

Toen de Vrijgemaakte kerken nog ongedeeld waren, hebben we ook nog al eens kennis gemaakt met een soort politieke prediking, al was deze gelukkig niet horizontalistisch ingesteld.

Immers daar waren velen van mening (en zijn het misschien nog wel), dat de kerk het recht en de plicht heeft de kerkleden voor te schrijven hoe men stemmen moet en van welke partij men al dan niet lid moet zijn.

Indien men deze prediking in de windt sloeg, ontstond er twijfel aan het goed vrijgemaakt zijn.

In 1956 heb ik als ouderling meegemaakt, dat er in de kerk gebeden werd voor de bekering van hen, die nog A.R. waren. Wel een moeilijke situatie, als je dan dienstdoend ouderling bent en ook nog kandidaat-kamerlid voor de A.R.P. Geen wonder, dat hierdoor veel moeilijkheden en verwijdering ontstonden tussen kerkleden.

Moet de kerk dan zwijgen over de politiek ?

Betekent dit, dat de kerk dan nu maar angstvallig zwijgen moet over de politiek?

Moet de prediking van de kerk, zoals dat in de kerken van de Af-scheiding nog wel vaak gebeurde, zich in hoofdzaak beperken tot „het ene nodige”?

Wanneer dat gebeurde, zou dat een verschraling, een eenzijdigheid van de prediking betekenen. Immers de Bijbel spreekt niet alleen over de rechtvaardiging door het geloof alleen, maar ook van de heiliging, van de vernieuwing van het leven naar de geboden van God. Of, om het in een dure term van deze tijd te zeggen, orthodoxie en orthopraxis behoren onlosmakelijk bij elkaar.

Laat men een van beide los, dan is men in feite bezig door eenzijdigheid te gaan polariseren.

Het leven naar de geboden van God betreft immers zowel ons persoonlijk leven als ook het maatschappelijke en politieke leven.

Van Barneveld naar Dronten

Ondanks het afbranden van de Barneveldse Veluwehal j.l. zondag gaat onze ONTMOETINGSdag op 16 april a.s. D.V. gewoon door!!!!

Als door een wonder kunnen we terecht in het prachtige, grote centrum **DE MEERPAAL in DRONTEN**.

- Alle onderdelen van het **hoofdprogramma** (ontmoeting, toespraken, de meeste pauze-activiteiten) spelen zich af in De Meerpaal.
De deuren zijn open vanaf half tien.
- Ook de **kindercreche** voor de kleintjes van 0-3 à 4 jaar heeft daar goed onderdak gevonden; vanaf half tien kunt u uw kinderen er „kwijt”.
- Per auto bereikt u De Meerpaal door in Dronten de borden „Centrum” en „Meerpaal” te volgen.
- Het **kinderprogramma** voor de 4-12-jarigen vindt plaats in het kerkelijk centrum De Ark, op een steenworp afstand van De Meerpaal. Ouders met kinderen in deze leeftijd kunnen ze daar vanaf tien uur brengen. In de middagpauze worden ze naar De Meerpaal gebracht.
- Per auto bereikt u De Ark door in Dronten bij het bord „Centrum-Industrieterrein” niet rechtsaf, maar linksaf te rijden, en na 200 m. rechts. U ziet de kerktoren van De Ark links voor u. De Meerpaal ligt dan even verder.
- Een deel van de aanwezigen in De Meerpaal zal op — overigens van comfortabele rugleuningen voorziene — tribunes zitten. Het meenemen van zitkussentjes is toegestaan.
- Per bus is Dronten te bereiken vanuit Harderwijk en Kampen.
Vertrektijden station Harderwijk: 9.03 en 10.03 uur reisduur 40 min.
Vertrektijd station Kampen: 9.25 en 9.55 uur; reisduur 25 min.
De vertrek tijden uit Harderwijk vallen — mede gezien de aankomsttijd van de treinen — erg ongelukkig. Zij die graag meewillen met een bus die om 9.30 uur uit Harderwijk vertrekt en rechtstreeks doorrijdt naar Dronten, dienen dat voor a.s. dinsdag te melden aan tel. 03494-1106. Bij voldoende belangstelling kan dan een extra-bus gehuurd worden.
- Voor alle inlichtingen over de Ontmoetingsdag: 03420-6401 en 03494-1106.

TOT ZIENS DUS IN DRONTEN !

Waar zetelen de afgoden ?

Laatst schreef ds Spijkerboer een artikel over bijbelse gerechtigheid in „Kerk en Theologie”. Hij stelde daarbij terecht de rechtvaardiging primair en voegde daaraan, evenzeer terecht, aan toe, dat deze door de heiliging gevolgd moet worden. Helaas gaat hij daarna wat van het goede spoor af. Hij schrijft nl., dat het bij de heiliging primair gaat om de heiliging in het maatschappelijke en politieke leven, omdat zich daar de afgoden van onze tijd hebben genesteld.

Ds Spijkerboer noemt dan een zestal zaken, die hij zo belangrijk acht, dat volgens hem de heiliging op zijn minst in deze zes punten moet worden gezocht.

Zo wijs hij o.m. op de verbonden-

heid met het Joodse volk, op de dankbaarheid als maatschappelijke deugd, op de verbondenheid met de armen en op de verkeersveiligheid.

Vooral dat laatste punt sprak mij erg aan. We moeten inderdaad de heiliging van het leven naar Gods geboden ook in het verkeer, op de weg in praktijk brengen. Dat zal o.m. moeten gebeuren door onszelf steeds te corrigeren en door geen voorrang te nemen, maar te geven.

Vanaf de kansel hoor je veel te weinig, dat je ook in het verkeer een christen moet zijn. Het zou goed zijn, dat er in de prediking meer op gewezen wordt, dat in het verkeer velen de geboden Gods met voeten treden. De Kaïnshouding is ook vele kerkleden in het verkeer niet vreemd.

Maar mogen we nu zo maar een aantal zaken eruit lichten om deze als normatief voor de heiliging van het leven te stellen? Zouden er niet vele andere, even belangrijke zaken te noemen zijn?

Het hoofdbezwaar tegen zijn beschouwing is echter, dat hij de afgoden speciaal in zaken als deze gaat zoeken. Het gevaar is groot, dat we dan toch weer bij de politieke prediking belanden.

Moeten de afgoden niet in de eerste plaats bij ons persoonlijk, in ons eigen hart worden gezocht? Men denke aan de afgod van het materialisme, en aan de afgod van genot. Zijn dat niet de machtigste afgoden van deze tijd en hebben daardoor niet juist andere afgoden de kans gekregen zich te nestelen in het maatschappelijke en politieke leven?

Bij de heiliging zal daarom de persoonlijke heiliging voorop dienen te staan.

De roeping van de kerk

Dat betekent echter niet, dat de kerk zal mogen zwijgen over Gods geboden in het maatschappelijke en politieke leven.

De kerk doet dat ook al in haar belijden, o.m. in art. 36 N.G.B.

De kerk zal het Woord van God in al zijn rijkdom moeten prediken. De kerk zal dat Woord zo hebben te prediken, dat de kerkleden zelf hun houding in het maatschappelijke en politieke leven kunnen bepalen.

De kerk zal duidelijk moeten zeggen (ik noem nu maar wat willekeurig voorbeelden) wat Gods Woord zegt over het huwelijk, over echtscheiding, over euthanasie, over abortus, over het discrimineren op grond van ras, huidskleur of godsdienst, over het betoon van naastenliefde tegenover hen, die dicht bij en die ver weg zijn, over de roeping van de ouders t.a.v. het onderwijs aan hun kinderen, over het gezag van de overheid.

En zo is er nog veel meer te noemen.

Alleen maar de kerk zal niet kunnen en mogen voorschrijven, hoe dat alles in het politieke leven geregeld zal moeten worden.

Immers de kerk heeft geen verstand van politieke en maatschappelijke systemen.

De kerk moet zich, naar een woord van prof. K. Schilder, niet gedragen alsof ze een soort christelijke volksuniversiteit is. De kerk heeft daarvoor geen orgaan,

geen ambt en geen opdracht.

Calvin heeft er zelfs voor gewaarschuwd, dat de kerk niet ambtelijk mag spreken over de kwestie van koningschap en demokratie.

In de catechismus staat b.v., dat God niet alleen dat stelen en roven verbiedt, dat de overheid straft. De kerk zal dus de totale eis van God in het 8e gebod prediken. Daarmee heeft ze echter nog niet uitgesproken, en behoort dat ook niet te doen, hoever de overheid moet gaan bij het straffen van stelen en roven. Dat geldt ook bij vraagstukken als echtscheiding en abortus (de keus is weer willekeurig). De kerk predikt de absolute eis van Gods wet. De overheid moet echter in eigen verantwoordelijkheid bepalen in hoeverre zij hier publiekrechtelijk regels zal stellen. Deze regels zullen niet zover gaan, als de absolute eis van Gods wet.

De kerk predikt aan mensen en volken.

Dat wil zeggen: door haar leggen Woord en Geest beslag op mensen en eerst door die mensen op de politiek.

De kerk bindt de mensen aan Christus en zo aan de wet van God, als vrije kinderen van het Koninkrijk.

De kerk brengt, om het nog eens anders uit te drukken, het Woord van God, dat de grondslag moet zijn voor heel ons leven.

In die zin heeft de kerk dus metterdaad bemoeienis met de politiek.

Maar die kinderen Gods hebben dan, gevoed en gesterkt door het Woord van God, staande in hun

persoonlijke verantwoordelijkheid overal, ook in het politieke leven te strijden voor de heerschappij van Gods Woord.

Daarom, tenslotte toch nog een advies voor 25 mei: breng op 25 mei uw stem uit in uw persoonlijke verantwoordelijkheid als een christen, die zich in elke verhouding gebonden weet aan Gods Woord en die de belijdenis van Christus Koningschap over heel de wereld ook in de politiek wil beleven.

Zaandam — De kerkeraad besloot akkoord te gaan met het voorstel van de Commissie van Beheer het orgel door de fa. Flentrop gedeeltelijk te laten restaureren.

Vrouwen Kontakttag — De vrouwen-kontakttag wordt dit jaar in Rotterdam gehouden. D.V. op zaterdag 17 september 1977.

Nadere gegevens volgen nog. Willen de plaatselijke kerkbode's dit bericht ook opnemen, opdat een ieder die graag wil komen er rekening mee kan houden?

Nieuws uit breder kring

Enschede-Oost — In de „Enschedese Kerkbode" van de Gereformeerde Kerken (binnen verband) troffen wij in het kort verslag van de kerkeraadsvergadering d.d. 8 maart 1977 de volgende passage aan:

„6. Ter sprake komt het kerkbezoek. Geconstateerd wordt, dat er nog altijd kerkleden zijn, die één kerkbezoek per zondag voldoende vinden, hoewel zij twee keer kunnen gaan. De kerkeraad besluit hieraan bijzondere aandacht te geven op de huisbezoeken, in de prediking en in het gebed, opdat wij allen tezamen de HERE op Zijn dag dienen met lust en liefde."

Kerknieuws

Leerdam — De Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) te Leerdam gaf een interessant Jaarverslag 1976 uit voor intern gebruik, waarin de gemeenteleden alle wetenswaardigheden betreffende „eigen" gemeente aantreffen. Uit dit verslag blijkt, dat de leden van genoemde gemeente buiten de stad Leerdam wonen in: Asperen, Heukelum, Tricht, Geldermalsen, Zaltbommel, Rossum (Gld.), Brakel, Acquoy, Rhenoy, Vianen, Schoonrewoerd, Leerbroek, Meerkerk, Nieuwland en Giessenburg.

TE KOOP:

1 kl. pijporgel met voll. pedaal Bouwjaar 1965

Unit-systeem met 2 grondstemmen: Prestant 8 vt 80 pijpen
Bourdon 16 vt 92 pijpen

Afm. front: 3,65 m. br. en 3,15 m. hoog.

Prijs f 18.000,— (incl. 18% BTW)

Telefoon 070 - 54.32.90.



**STICHTING
VERENIGDE
UITVAARTFONDSEN
IN NEDERLAND**

ONZE STICHTING MAAKT GEEN WINST

Ze is een Stichting, welke de gemeenschap wil dienen en het algemeen belang bij haar maatschappelijk streven als uitgangspunt neemt.

Een zestig jaar ervaring stelt haar in staat u een compleet pakket verzekeringen aan te bieden, met als sterkste troef haar lage premies, die gedurende de gehele looptijd onveranderd blijven.

Tevens verzorgt zij begrafenissen (ook voor nietverzekerden).

Voor inlichtingen kunt u zich wenden tot haar kantoor Enschede, Haaksbergerstraat 231 hoek Getfertsingel, telefoon 053-31 95 35 - 32 36 93.

Kantooruren 8.30-12.30 - 13.30-17.00 uur.

Redaktieleden:

Drs H. de Jong; Mr. dr J. Meulink; D. W. L. Milo;
Ds E. R. Postma; Ds H. Smit

Adres van de Redactie:

K. Muller, H. Pootlaan 242, Alkmaar, tel. 072-16767

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen", Nooitgedacht 3, Zeist,
tel. 03404 - 12452.
Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Abonnementenadministratie:

Merelhoven 273, Capelle a/d IJssel, tel. 010-504178

Abonnementsprijs:

f 35,— per jaar of f 18,50 per halfjaar.
Buitenland f 45,— per jaar of f 60,— per luchtpost.
Giro 40 49 45.

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 dec. eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.